

69. Budapest.

Budapest fejlődése. Magyarországnek egészen a mohácsi vészig volt egy méltó fővárosa, Buda. E városnak megvolt az akkori székes fővárosok minden kelléke. Voltak építészeti nevezetességű templomai, iskolái; utcáin palotasorok, díszkertek; a köztereken szobrokkal ellátott szökőkutak; a királyi palota fényét még a későbbi kori látogatók is magasztalják. Mátyás király könyvtárának híre pedig az egész művelt világon ismeretes. És volt, ami nélkül főváros nem képzelhető, Budának és Pestnek virágzó ipara és kereskedelme.

A törökuralom alatt hanyatlott alá Budapest. Másfél század alatt az ozmánuralom¹⁾ megfosztá minden egyéb jelentőségétől; csak mint fontos erősség jött még számításba; s az 1686-iki ostrom után, mely a törököktől visszafoglalta: Buda egy romhalom maradt, melyet csak nagy lassan lehetett újra fölépíteni. A falakat, házakat igen, a templomokat nagy szerényen, hanem a régi, hatalmas nemzeti életet nem lehetett visszavarázsolni a lehanyatlott fővárosba; arra még egy újabb másfél század nehéz munkája volt szükséges. Ezért az idővesztésért azonban cserébe a mostan élő nemzedékek előtt olyan látvány tárul föl, aminőt még csak Amerika gyors fejlődése mutathat, — egy nemzeti főváros rohamos és csodás megalakulásának látványa. A Duna szemetes partjai eltűntek s fölépültek a gránitköfalak, melyek a rakoncátlan habokat megzabolázzák; a gyarló emberi kéztől hajtott esetlen bárkák²⁾ helyét a Duna tükrén nyilsebesen ide-oda iramló kis gőzösök foglalják el; a hajóhid tökéletlenségeit a remek Lánchíd váltja föl, társul szegődve hozzá a föntebb fekvő Margit-híd; s a Várház-körutnál levő Ferenc József-híd, a jobb- és balparton összefutó vasuti síneket egy negyedik, összekötő vasuti hid kapcsolja össze. És immár az ötödik hid is büszkén emelkedik az Eskü-téren. Nyomorult viskók, formátlan alházak eltűnnek a partról, és magasra emelkedő palotasorok foglalják el díszel és pompával a helyüket. Utcasorok, városrészek dülnek romba; kör- és sugárutak nyitnak utat levegőnek, viláosságának, gazdagságnak és egészségnek. A Gellért-hegy komor háta lombdiszbe öltözik, a város környéke virágos kertek sokaságává

1) Ozmán = török.

2) Bárka = hajó.

alakúl és villatelepekkel körülvéve, tele viruló, mosolygó étellel. Tíz évről tíz évre szinte a fölismerhetetlenségig átváltoznak a város egyes részei: fény, pompa, izlés, kényelem foglalja el a tért és hódít tovább utcáról-utcára. Egy csapásra nagy város, nemzeti székesfőváros lesz.

A Duna jobb partja. Budapest a maga háztömegeivel két egymást kiegészítő félkörben simúl a fejedelmi Dunához, s mintegy mutatja a kettős képű Magyarországot, amely egy hegyvidékből és az óriási alföldi síkságból áll, mely utóbbit félkörben karolja át a Kárpátok bércei része. Budapest környéke a folyó balpartján zavartalan síkság, a jobb parton alacsony hegység.

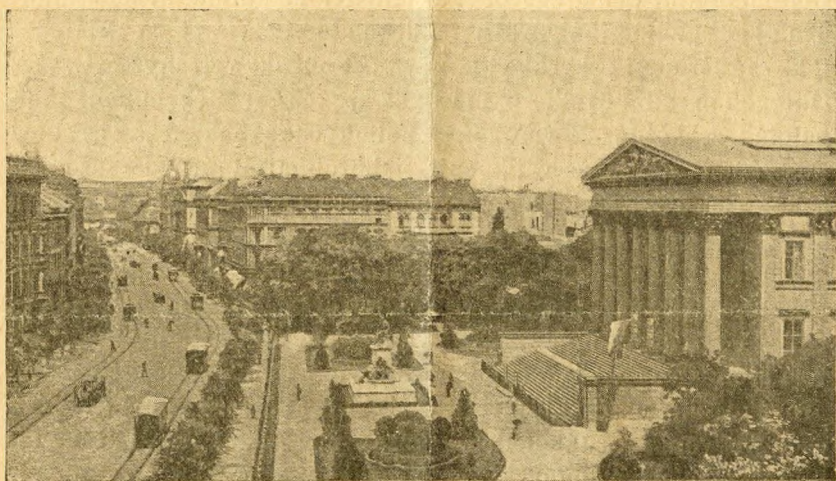

Széchenyi-Lánchíd.

A Buda várával beépített hosszú hátú keskeny hegy mindjárt a Duna partjáról domborodik föl, úgy, hogy a víz szélétől csak egy utca-szélességnyi földszalag választja el. Ezt az egészen különálló várhegyet félkörben veszik körül a többi nálánál magasabb emelkedések, melyeknek lábáig terjedt a város, míg a lejtőig, sőt itt ott a tetőig is mosolygó nyaralókkal vannak beépítve, mintegy virágos folytatásául a városnak. A vár épületeit majdnem mindenütt körülfutó sétautokról tündéri kilátás nyílik a bájos környezetre: le a kertekben és síkságban elenyésző pesti részre s azon túl az Alföld beláthatatlan végtelenségére; észak felé kéklő távolban a váci hegyekre és a budai hegyek folytatásaira, északkeletre pedig a Cserhátnak halmos-völgyes tájékaira. Nyugat és

dél felé a vagyonos polgárság nyaraló telepeire látunk: a Gellért-hegy lankására, a Sváb-hegyre és János-hegyre, a József-halomra, a lipótmezei hegykatlanra, melynek fenekén óriási nagyságban tűnik föl a tébolyodottak nagy, országos menedékháza. E völgy és a Duna közt emelkedik a szép alakú Rózsahegy, amögött a Hármashatárhegy, azon túl pedig a vörösvári és jenői hegyek sorakoznak.

A balparti rész. Megtartván várhegyi kilátó helyünket, többé-kevésbé tiszta vonalakban bontakozik ki előttünk Budapest tagoltsága. A pesti rész belső városát félkör alakban öleli a Dunától indulva s ismét a Dunáig kanyarodva vissza a belső

A Múzeum-körút. Nemzeti Múzeum.

körút, valamikor e város megerősített részének a határa. Tagjai: a Margit-hidnál kezdődő Lipót-körút, a Vilmos császár-ut, a Károly-körút, a Múzeum-körút, Kálvin-tér és a Mehmed szultán-ut a Ferenc József-hidig. Egy másik kört külső körút néven közelebb alkotott az új rendezés, merész félivben rontván keresztül a külső városoknak minden akadályán. A belsően és a külsően is villamos vasut kocsijai száguldoznak ide-oda. A körutakat metszik a küllők,³⁾ amelyek részben a város középpontjából indulva, egyenes irányban futnak szerte az ország más-más vidékei felé. A főküllők: a Vilmos császár-ut, az Andrássy-ut, a Rákóczi-ut,

³⁾ *Küllők* = a kocsikerékben a talpat és a kerék-agyat összekötő rudacsákák. Itt képes beszéd.

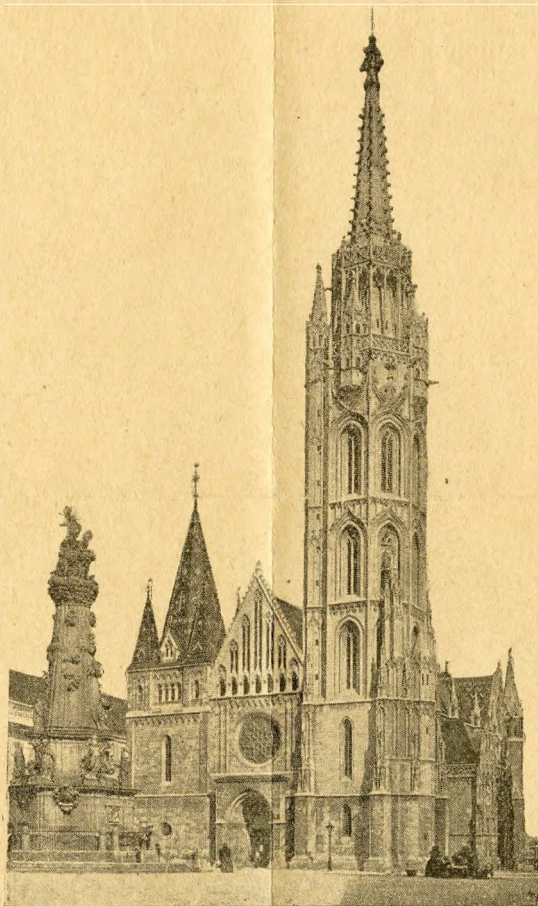
az Üllői-ut. Ezek mellett hasonló egyenes és hosszú, de keskenyebb vonalak futnak, mint egy középpont sugarai szerte ki a városból.

Budapestnek sok szép utcája közt legszebb az Andrásy-ut. Ez Budapestnek igazi büszkesége. Itt van Budapestnek valódi világvárost mutató képe. A Vilmos császár-utból kiindulva a két kilométer hosszú s roppant széles utca, három szakaszra oszlik. A legelső szakaszán az ugynevezett Oktogon-térig,⁴⁾ a palotasorok mindkét oldalát a legpazarabb boltkirakatok díszítik váltokozva fényes berendezésű kávéházakkal és vendéglőkkel, melyek közt élénk forgalmat tart fenn az üzleti és vásárló közönség. Délutánonkint pedig egy nagy sétahellyé alakulnak át az aszfaltgyalogjárók, kocsipályává a faburkolatu utca, melyen uri fogatok és bérkocsik kerülgetik egymást élénk versenyzéssel. Az Oktogonon túl következő második szakaszán már inkább csak paloták és bérházak vannak, a boltok ritkábbak. A széles utca hosszában öt részre válik szét, jobbról-balról árnyas fasorral: a két szélső kövezett ut a döcögő társaskocsik számára való, a középső a gyorsan vágató fogatoké, ennek a két oldalán levő kavicsozott ut egyfelől a gyalogjáró, másfelől a lovagló közönség számára van fentartva. S itt látni derült napokban Budapest előkelő világát és munkásosztályait párhuzamosan a Városliget felé s onnan ismét visszahullámozni. A paloták sora után lombárnyékos kertektől körülvelt villák következnek, a nagy urak és a vagyonos osztálybeliek lakásai, melyekkel az Andrásy-ut mintegy beleolvadni látszik a Városligetbe. Nyáron át késő éjtszakáig tart a mulató közönség eleven zaja, a kocsirobaj, a lüktető városi élet az Andrásy-ut mentén. Méltó befejezése e gyönyörű utca városligeti végének az a nagyszerű emlékmű, amellyel hazánk és nemzetünk ezredéves fennállása emlékéét örökítették meg.

Harminc évvel ezelőtt Pest városát még a Rákos homokpusztája borítá el porfellegeivel; most e pusztákat már utcasorok, kertek, ligetek tartják lekötve. S a budai hegyeken, hol azelőtt alig volt élet, most pompás nyaralók sorai mellett kapaszkodik fel a fogaskerekű vasut s nagyszerű vízvezeték ontja vizsugarait az üde kertekre.

⁴⁾ Oktogontér = nyolcszögletű tér.

Budapest a világ legszebb városai közé tartozik. Az idegent, aki Budapestet először látja, meglepi e kettős város helyzeti szépsége, a büszke magaslaton álló budai várak, az Alföld határtalan síkjára áttekintő Gellért-hegy, a kettős palotasor a hatalmas Duna két partján, köztük az új Országháza, amelyhez

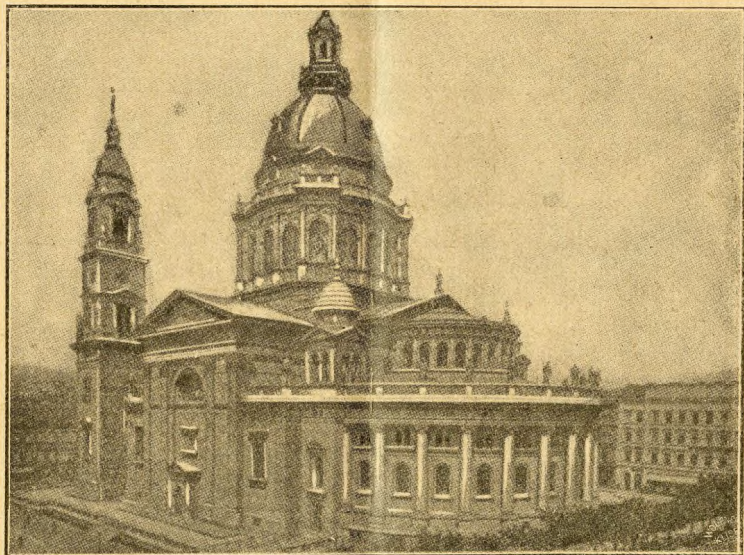

Mátyás-templom Budán a várban.

fényben, pompában kevés fogható van egész Európában. A Duna két partját öt remek hid köti össze. A füstölgő gyárkémények messziről hirdetik a főváros kifejlett iparát; a partokon nyüzsgő munkásmozgalom pedig mutatja, hogy itt a kereskedelem is virágzik. Különösen elragadó képet mutat Budapest, ha

esti órákban a Lánchídról nézzük, midőn a két part kettős lámpasorai a két távoli hid lámpáival egybefolyva, s a Duna sötét tükrében megkétszereződve, azt a csalódást idézik elő, mintha az egész egy tengeröböl volna.

S ha valaki nem sajnálja az idejét, talál följegyzésre méltó intézeteket, nemes izlésű építkezést, muzeumokat, művészetek csarnokait, színházakat, képtárakat, állami palotákat, néhány nevezetes templomot. Ilyen pl. Budavárban a pompás Mátyás-

Szent István-bazilika a Vilmos császár-úton.

templom; a pesti részen pedig a nagyszerű új Szt.-István-bazilika, mely magasan emeli ki a háztengerből messze ragyogó kupoláját.

S ha huzamosabb időt fordítunk Budapest megismerésére, megtaláljuk benne a nemzeti közélet és művelődés tényezőit és alkotásait s minden téren a komoly haladás meggyőző bizonyítékait.

Szóval Budapest harminc év alatt gazdag várossá lett és magyarrá s méltán megérdemli, hogy Magyarország szívének nevezzék.

Rákosi Jenő után.